

Dragan Martinović,
Dragan Branković
Učiteljski fakultet Beograd

ULOGA NASTAVNIKA U PROCESU FIZIČKOG VASPITANJA

UVOD

Ličnost nastavnika fizičkog vaspitanja u suštini ne treba da se razlikuje od ličnosti prosvetnih radnika u celini. Specifičnosti proizilaze iz specifičnosti rada i delovanja u nastavi fizičkog vaspitanja. Shvatajući ulogu i ličnost nastavnika fizičkog vaspitanja, nastavnici će dublje razumeti i posebnu suštinu fizičkog vaspitanja i pravac svoga angažovanja u nastavi i vančasovnim aktivnostima.

Realizacija cilja i zadataka nastave fizičkog vaspitanja veoma je složena. Do pozitivnih rezultata se dolazi različitim putevima. Na tom putu je ipak najznačajnija uloga samog nastavnika. Ni najbolje osmišljeni programi, niti najbolji uslovi za rad, koji su itekako značajni, ne znače ništa, ako nastavnik svoj posao ne obavlja kako treba. Nastavnik je osnovni činilac i subjekat nastavnog procesa. Uspeh u radu sa učenicima u najvećoj meri može da zavisi od ličnosti nastavnika i njegove umešnosti, pedagoške veštine i radne aktivnosti.

LIČNOST NASTAVNIKA I NJEGOVA UMEŠNOST

Nastavnik bi trebalo da ima dovoljno znanja iz osnovnih prirodnih i društvenih nauka i znanje za njihovu primenu u nastavi fizičkog vaspitanja. Uporedo sa ovim znanjima neophodna su i znanja iz oblasti vežbanja (uže stručna znanja), uključujući i neposredno vežbanje. To podrazumeva tehničku ovladanost sistemom motoričkih formi i sportova koja je (ovladanost) dovedena do automatizovanog dinamičkog stereotipa.

Treću grupu znanja čine opšta znanja od interesa za širi pedagoški i uže stručni rad. Tu se ubrajaju, poznavanje prosvetnih institucija, sistema obrazovanja, psiholoških znanja i prepoznavanja psihosocijalnih osobnosti učenika i društveno – ekonomskih odnosa.

Važna grupa znanja su iz područja didaktike i metodike. Bitno je prihvatanje shvatanja, da obrazovanje treba da bude u funkciji samoobrazovanja učenika i da u tom cilju mora biti usmereno metodičko delovanje nastavnika.

Najbitnija karakteristika nastavnika kao stručnjaka je sposobnost plasiranja znanja ka učenicima. Pod stručnošću se podrazumeva „pedagoška sposobnost“ koja podrazumeva:

- umešnost produktivnog organizovanja stručnog rada, efikasnog korišćenja znanja, iskustva, vremena, prostora, objekta, rekvizita i didaktičkih sredstava;
- skladno usklađivanje svojih sposobnosti sa sposobnostima kolega i učenika u interesu ostvarivanja pozitivnih rezultata;

- korišćenje povoljnih situacija iz školske sredine za razvoj fizičkog vaspitanja i stvaranje uslova za korišćenje drugih povoljnih novih situacija;
- uspešno usklađivanje sopstvenih stavova, viđenja i opredeljenja sa svim subjektima u školskoj sredini i roditeljima, a u interesu fizičkog vaspitanja;
- ponašanje nastavnika mora da je u funkciji pozitivnog sagledavanja struke u očima drugih;
- racionalnu i svrsishodnu komunikativnost nastavnika u nastavi i vančasovnim aktivnostima;
- sposobnost vođenja učenika rečima, gestovima, mimikom, grafičkim prikazima, korišćenjem nastavnih pomagala, kretanjima svoga tela i njegovim pojedinim delovima;
- dobra komunikacija sa učenicima podrazumeva prenošenje odgovarajućih informacija i tehničkih uputstava, koje će učenici moći da iskoriste za svoje potrebe. Naročito su bitne poruke „radi“ vežbanja, odnosno poruke koje utiču na učenike da vežbaju i izvan nastave fizičkog vaspitanja.

Za nastavnika je bitna umešnost pribavljanja informacija iz struke i naučnih disciplina povezanih sa metodikom nastave fizičkog vaspitanja. Neophodno je i za nastavu značajno da se nastavnik stalno stručno usavršava, da potvrđuje stečena znanja i da stiče nova, kako bi predstavljao intelektualnu snagu na kojoj se može izgraditi pozitivan autoritet.

Važnost za ličnost nastavnika je i verovanje u struku i vrednosti fizičkog vaspitanja. Nastavnik koji ne veruje u korisnost posla kojim se bavi nije u stanju da uspešno obavlja svoju funkciju. Ravnodušnost prema struci pogubna je najpre za nastavnika, zatim za učenike i na kraju za njegov ugled i ugled struke. Emocionalna vezanost za struku, ljubav prema pozivu, osnovni je uslov uspešnog pedagoškog rada. Izuzetno motivisani pojedinci svrstavaju se u red stručnjaka entuzijasta. Entuzijazam se ne može očekivati od svih nastavnika fizičkog vaspitanja. Od nastavnika se zahteva savesno i korektno obavljanje poslova u nastavi fizičkog vaspitanja, koje zadovoljava potrebe učenika, roditelja i škole kao institucije od posebnog društvenog interesa.

Da bi bio uspešan, nastavnik mora da vidi smisao svog rada. Nastavnički posao nije i ne sme biti rutinski ili šablonski, jer je povezan sa „oblikovanjem“ dece i omladine u razvoju.

Pored stručnosti koja se ispoljava u nastavi i vančasovnim aktivnostima, afirmaciji struke i nastavnika doprinosi i angažovanje u društvenom životu. Nastavnik afirmiše struku ako konstruktivno učestvuje u raznim strukturama društva: upravnim strukturama države i društva, stručnim i drugim asocijacijama, udruženjima građana, dobrotvornim i humanitarnim organizacijama, lokalnoj samoupravi i ostalim institucijama kulturnog i javnog života. Afirmišući sebe kroz pozitivno delovanje, nastavnik afirmiše i struku. Za nastavnika je najbitnije da daje doprinos u društvenim organizacijama i asocijacijama fizičke kulture.

Ličnost nastavnika fizičkog vaspitanja ne bi trebalo da se u pozitivnom smislu razlikuje od ličnosti nastavnika drugih nastavnih predmeta.

Poželjne osobine nastavnika su: da ima isti odnos prema svim učenicima, da pravedno i pravilno ocenjuje, da dobro objašnjava, da mnogo zna o svom predmetu, da ima smisla za humor i šalu, da zna da održi red i disciplinu itd.

Nepoželjne osobine nastavnika su: nepravedno ocenjivanje, ruganje i ismevanje učenika, ljubazniji odnos prema jednim nego prema drugima, ne zna da održi disciplinu, ne zna da predaje, ne poznaje dovoljno svoj predmet, neljubaznost itd.

Postoje svi uslovi da se nastavnici radom u nastavi iskažu kao dobri vaspitači. Pozitivni efekti rada nastavnika i poštovanje prema njemu od strane učenika ne mora de se ispolji u toku njegovog neposrednog rada, već znatno kasnije, kada učenici na proces školovanja budu gledali iz drugog ugla i vremenske distance od više godina. Isto važi i za nastavnike propuste u radu. Neuspeh u radu sa učenicima, ležeran odnos prema obavezama u procesu vaspitanja i obrazovanja u momentu može da godi i nastavniku i učenicima, ali se kasnije ispoljava kao praznina, koja se teško može kompenzovati.

U analizi rada nastavnika mora se uzeti u obzir i mogućnost nesporazuma između nastavnika i učenika. Nesporazumi su mogući sa pojedincem, grupom ili celim odeljenjem. Vaspitač ne sme da dozvoli da konflikti prerastu u neprijateljstvo. Ne sme se izgubiti mogućnost produktivne komunikacije sa učenicima. Nesporazumi se ne smeju izdići na stepen sukoba.

O mogućnostima uticaja nastavnika na učenike moramo imati realnu sliku. Slika o vaspitno-obrazovnom radu ne sme biti idealizovana. Ideali vaspitanja, kao i elementarne vrednosti u mnogim sredinama su potisnuti drugim, često sumnjivim vrednostima. Pojedini učenici, često su nezahvalni naporima koji se ulažu u procesu njihovog osposobljavanja za život. Mnogi kasno postaju svesni pravih vrednosti pa i vrednosti nastavnika. Dešava se da svest učenika sporije sazreva, pa nastavnik od njih sa zakašnjenjem dobija priznanja za svoj trud i rad.

Ličnost nastavnika može da se nađe na udaru, kako učenika tako i roditelja, koji nisu stručni da daju sudove o vaspitanju i obrazovanju. Nastavnik mora da računa na takve mogućnosti. Zato je potrebno da neprestano preispituje svoje postupke i svoj rad. On treba da se prilagođava okolnostima u meri koja neće imati drastičnih posledica za vaspitanje učenika. Dobar nastavnik neprestano uči od stvarnosti iz svog okruženja, ali se služi i iskustvima kolega. Savremeni nastavnik, stalno i nesebično pomaže učenicima da pored sticanja osnovnih znanja, veština i navika, razvijaju i formiraju osnovne vrednosne stavove koji značajno opredeljuju njihov individualni pogled na svet i objektivnu stvarnost.

Najbitnija komponenta nastavnikovih osobina je sposobnost komunikacije sa učenicima. Od kvaliteta razgovora sa učenicima jednim delom zavisi i uspeh u nastavi. Svako vežbanje je specifična interakcija između nastavnika i učenika. Nezavisno od vrste komunikacije između nastavnika i učenika, potrebno je u cilju boljeg razumevanja i sporazumevanja voditi računa o sledećim faktorima:

- o uzrastu učenika u vaspitno-obrazovnom procesu, nastavnik se mora služiti jezikom koji je učenicima razumljiv, odnosno da upotrebljava reči koje su poznate učenicima;

- o artikulaciji govora, nastavnik mora biti u opštenju sa uenicima kratak i jasan i dovoljno glasan;
- o artikulaciji informacije, informacije moraju biti argumentovane, sredene i emocionalno obojene;
- o broju informacija koje ce se davati, nije dobro da se odjednom prenosi veliki broj informacija;
- o dvosmernoj komunikaciji, tj. uenicima se mora omoguciti da postavljaju pitanja i treba im davati prave odgovore;
- o ambijentu i atmosferi u kojoj se komunicira sa uenicima;
- fizičkom i mentalnom stanju uenika, njihovom zdravstvenom stanju itd.

Svaki nastavnik može se ponašati autoritativno i demokratski. Ponašanje autoritativnog nastavnika karakteriše pritisak na uenike spolja, demokratskog nastavnika karakteriše podsticanje uenika iznutra. Stalna naređenja, pritisci, traženje propusta, kažnjavanje i slično u savremenom vaspitanju ne samo da nisu efikasni, već su i štetni.

ZAKLJUČAK

Svi oni koji nameravaju da se bave nastavničkim pozivom dobro je da znaju, *da dobar nastavnik se rađa ali i postaje*. Veruje se da se dobar nastavnik rađa. Da postoji nastavnički talenat, da neko ima obdarenosti za predmet i smisao da se približi deci i omladini. To je tačno sa napomenom, da se talenat za pedagoški poziv realizuje uz strpljiv i marljiv rad. Uspešan nastavnik fizičkog vaspitanja može biti samo kompletno izgrađena ličnost sa jasnom stručnom i idejnom orijentacijom, ličnost koja ličnim primerom imponuje uenicima i okruženju, čovek koji na najbolji način realizuje cilj i zadatak fizičkog vaspitanja.

LITERATURA

1. Đorđević, J. (1981): Savremena nastava-organizacija i oblici, Naučna knjiga, Beograd
2. Martinović, D. (2003): Postignuća u nastavi fizičkog vaspitanja, Interprint, Beograd
3. Martinović, D. (2001): Stavovi uenika prema nastavi fizičkog vaspitanja, časopis Metodika praksa, Beograd
4. Martinović, D., Višnjic, D. (2005): Metodika fizičkog vaspitanja, Bigz Publishing, Beograd
5. Radovanović, I. (1997): Stil ponašanja nastavnika fizičkog vaspitanja, Učiteljski fakultet, Beograd

TEACHER'S ROLE IN THE PHYSICAL EDUCATION PROCESS

Although characterised by a range of specific features, from the point of view of the teacher's activities and behaviour, physical education should not be observed as separate from other pedagogical and educational areas. In order for teachers to fully understand their own importance in physical education within their overall pedagogical and educational work, it is necessary that they have a full grasp of what the subject teacher (physical education teacher) really means and take the complete personality into consideration. Based on such knowledge, the teachers will develop their partly specific behaviour in the communication with students during the physical education lessons.

Key words: *physical education, teacher's personality and skilfulness, pedagogical skills.*